

Néhány gondolat a "10 pont a gyermekprostitúció ellen" című kiáltványhoz

Mindenképpen örvendetes fejlemény, ha egy sokak által súlyosnak tartott társadalmi probléma (esetünkben a gyermek- és fiatalkori prostitúció) kapcsán civil szervezetek is bekapcsolódnak a büntetőpolitikai diskurzusba. Az annak kapcsán nyilvánosságra hozott követelések azonban nem nélkülözhetnek bizonyos szakmai megalapozottságot. A "10 pont a gyermekprostitúció ellen" című petíció¹ bizonyos részei sajnálatos módon ennek a kívánalomnak nem tesznek eleget, mivel a büntetőjogi szabályozási környezetre és fogalmi rendszerre vonatkozó ismeretek hiányát tükrözik.

A petíció aláírói többek között azt követelik, "szerezzenek érvényt a gyermekprostitúció tilalmát jelentő Btk. 202/A §-ban foglaltaknak, a mostaninál súlyosabb büntetéssel fenyegetve a kiskorú prostituált használatát, függetlenül attól, hogy az illető tudatában volt-e annak, hogy a prostituált 18 éven aluli. A gyermekprostitúció esetén a büntett elsőrendű elkövetője a "vásárló"

a) A petíció szerint tehát a mostaninál súlyosabb büntetéssel kellene fenyegetni azt, aki tizennyolc éven aluli személlyel (köztük egy prostituálttal) ellenszolgáltatás fejében közösül (fajtalankodik). A szigorítás követelményét egyébként a petíció nem támasztja alá érvekkel, annak szükségességét illetően sem empirikus kutatásokra, sem összehasonlító elemzésre nem hivatkozik. Nyilvánvalóan egy petíciótól nem várhatunk részletes hatástanulmányt, de annak közérthető magyarázatát igen, hogy miért kellene szigorítani. Így viszont sajnós a hazai jogpolitika utóbbi két évtizedére különösen jellemző (a szakirodalom által okkal kárhoztatott) áramlatba illeszthető be, amely bármilyen társadalmi probléma felmerülésére elsősorban a büntetési tételek emelésével reagálna. A módosítási javaslat ráadásul arra is alkalmas, hogy megbontsa a büntető kódex rendszerét vagy az egész szankciórendszer indokolatlan szigorodásához vezessen.

A 202/A. § büntetési tétele jelenleg három évig terjedő szabadságvesztés. Ennek szigorításaként a Btk. rendszerében soron következő büntetési tétel, azaz az egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés előírása merülhet fel. A szigorítás következtében a tizennyolc éven aluli személlyel való közösülés (fajtalanság) büntetési tétele megegyezne a tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel (bármilyen módon) való közösülés (fajtalanság) büntetési tételével [1978. évi IV. törvény (Btk.) 201. § (1) bek.]. A javasolt szabályozás alapján tehát a tizennyolc év alatti bármilyen életkorú személy sérelmére ellenszolgáltatás fejében elkövetett nemi cselekményeket azonos büntetési tétel fenyegetné, amivel a büntetőjogon belül nyilvánvaló értékellentmondás keletkezne. Így ugyanis a törvény azonosan ítélné meg azt, aki ellenszolgáltatás fejében úgy közösül, hogy a nemi cselekménye (tizennyolc év alatti passzív alany esetén) más okból is önmagában büntetendő, és azt, akinek a magatartása, csak az ellenszolgáltatás elemére tekintettel éri el a

büntetőjogilag releváns szintet (tizennyolc és tizennyolc év közötti passzív alany esetén)

Az ellentmondás ugyan kiküszöbölhető lenne úgy, ha a megrontás másik változatánál új minősített esetet iktatnak be, amely alapján két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében közösül (fajtalankodik). Ekkor viszont a tizennegyedik életévét be nem töltött (de tizenkét éven felüli) személlyel ellenszolgáltatás fejében való közösülésre (fajtalanságra) irányadó büntetési tétel [Btk. 201. § (3) bekezdés első fordulat] azonos lenne az erőszakkal (avagy az élet testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel) elkövetett közösüléssel [Btk. 197. és 198. § (1) bekezdései]. Ez nyilvánvalóan (hiszen az ellenszolgáltatás és az erőszak nem lehet azonos megítélésű) az erőszakos közösülés büntetési tételének emelését is magával hozná, amit viszont összhangba kellene hozni a személyi szabadság és önrendelkezés elleni bűncselekmények szabályozásával... Ekkor viszont egy tényállás büntetési tételének (egyébként meg nem indokolt) módosítása azzal járna, hogy lavinyszerűen át kell alakítani a nemi erkölcs elleni (sőt a szabadság elleni) bűncselekmények csaknem teljes szabályozását. Márpedig a gyermekprostitúció jelensége - legyen az bármilyen fontos - nem funkcionálhat a más bűncselekmények "értékmérőjeként", de a büntetőjog reformjának mozgatórugójaként és alapjaként sem.

b) A petíció szerint azt a személyt, aki tizennyolc éven aluli személlyel ellenszolgáltatás fejében közösül, attól függetlenül kellene büntetni, hogy tudatában volt-e annak, hogy a prostituált 18 éven aluli.

Ez a megoldás - ebben a formájában - szöges ellentétben áll a bűnösségen alapuló felelősség elvével, így az azon alapuló törvényi szabályozás feltehetőleg alkotmányellenes lenne. A magyar alkotmány ugyan nem tartalmazza kifejezetten a bűnösségen alapuló felelősség elvét, de az Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozata szerint "az emberi méltósághoz való jogból [...] az következik, hogy alkotmányosan csak a bűnös elkövetőt lehet megbüntetni." (ABH, 1992, 77, 88). A bűnösség minimuma - a hatályos jog szerint, de elvileg is - a hanyag gondatlanság, amelynél az elkövető "magatartásának lehetséges következményeit [...] azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja." (Btk. 14. §). A petíción alapuló szabályozás viszont - úgy tűnik - nem követelné meg, hogy az elkövető a passzív alany életkorával azért ne legyen tisztában, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta. A petíció szerint meg lehetne (meg kellene) büntetni azt is, aki azt követően közösül ellenszolgáltatás fejében a testileg fejlett 18 éven aluli prostituálttal, hogy az egy hamis (hamisított) személyi igazolvánnyal igazolta megfelelő életkorát. Az alkotmányos alapelvek tiszteletben tartásával tehát a petícióban legfeljebb annak követelése szerepelhetne, hogy a tettet akkor kell büntetni rendelni, ha a tőle elvárható figyelem vagy körültekintés elmulasztására visszavezethetően nem volt tisztában

¹ 1. <http://www.gopetition.com/petition/42744.html>.

azzal, hogy a passzív alany (akivel ellenszolgáltatás fejében közösült vagy fajtalankodott) tizennyolc éven aluli.

c) A megrontás gondatlan alakzatának büntetni rendelése önmagában már nem feltétlenül ellentétes a büntetőjog alapelveivel, de nem igazán tartható, ha az ilyen szabályozás a gyermekprostituált ügyfelére korlátozódik. Akkor ugyanis nem magyarázható meg, hogy a gondatlan elkövetés büntetni rendelése miért nem szükséges azoknál a súlyosabb nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél, ahol az elkövető életkora tényállási elemként szerepel [Btk. 197. és 198. §-ok (1) bekezdései tekintettel a 210. §-ra, illetve 201. § (1) bekezdése].

A gondatlanság büntetni rendelésének az erőszakos közösülésre, illetve megrontás más tényállásaira való kiterjesztése mellett (és az ellen) szóló érvek megfontolása meghaladja e cikk kereteit, de a kérdés eldöntésére bizonyosan nem a gyermekprostituációról szóló vita a legalkalmasabb terep. Itt csak arra utalunk, hogy a gondatlan megrontás tényállása kapcsán a tágabb körű büntető jogi felelősség hatóköre olyan személyekre is kiterjedne, akik a cselekményt nem ellenszolgáltatás fejében (vagy függőségi viszonyban), hanem pl. alkalmi szexuális kapcsolatban valósítják meg. Olyan szabályozás ugyanis nem igazán indokolható, amely szerint a szexuális partner életkorával kapcsolatos gondosságot csak akkor kell tanúsítani, ha az elkövető fizet a szexuális aktusért. Látható tehát, hogy a gyermekprostituáció kapcsán tett javaslat következetes végig vitele a büntetőjogi felelősség hatókörének kiterjesztése kapcsán is kihathat más tényállásokra.

d) A petíció megfogalmazása szerint ráadásul akkor is a mostaninál súlyosabb büntetés fenyegetné a kiskorú prostituált ügyfelét, ha az illető nem volt tudatában [de a b) pont szerint a tőle elvárható figyelem vagy körültekintés tanúsítása esetén tudatában lehetett volna] annak, hogy a prostituált 18 éven aluli.

A magyar büntetőjogban viszont a szándékos és a gondatlan cselekmény büntetési tétele különböző, ezen belül a gondatlan elkövetés büntetési tétele mindig (sokszor több fokozattal is) alacsonyabb. Így pl. a szándékos emberölés büntetési tétele "öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés", míg a gondatlan alakzaté "egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés" [vö. 166. § (1) bek. és (4) bek.]. Semmi nem indokolja ettől eltérő szabályozás bevezetését a nemi bűncselekményekre, hiszen az a kódex rendszerének szétzilálásával járna.

Ennek megfelelően, ha a szándékos alakzat büntetési tétele három évig terjedő szabadságvesztés marad, akkor a gondatlan alakzaté legfeljebb egy évig terjedő szabadságvesztés lehetne. Ha pedig a szándékos alakzat büntetési tételét fenti aggályok [a) pont] ellenére fel kívánják emelni egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztésre, akkor a gondatlan alakzat büntetési tétele praktikusan két évig terjedő szabadságvesztés lehet.

e) A petíció szerint egyrészt "gyermekprostituáció esetén a büntett elsőrendű elkövetője a vásárló" (1. pont, utolsó mondat). Másrészt pedig "fel kell kutatni és példásan meg kell büntetni a prostituáció hasznélvezőit, a bordélyosokat, a futtatókat, a kerítőket, kitarottakat, az emberkereskedőket." (3. pont, második mondat). A két idézett rész nem igazán összehangolt megfogalmazásából a két elkövetői kör veszélyességét illetően eltérő, részben hibás következtetések adódhatnak.

Megítélésünk szerint le kell(ett volna) szögezni, hogy az ügyfélnél mindig nagyobb a veszélyessége a "futtatónak" stb., még akkor is, ha az csak egyetlen tizennyolc év alatti prostituált üzletszerű kéjelgését segíti elő. Az ügyfél tevékenysége ugyanis - a tényállás megfogalmazásából eredően, de praktikusan is - egyszerre csak egyetlen közösüléshez (fajtalansághoz) kapcsolódik. Még akkor is, ha egyébként rendszeresen igénybe veszi prostituáltak szolgáltatásait. A futtató tevékenysége viszont a tizennyolc éven felüli személy üzletszerű kéjelgéséhez kapcsolódik, ami a rendszeres hasznoszerzésre törekvés [Btk. 210/A. § (1) bek.] folytán - célzatában, de gyakorlatilag is - szükségképpen arra irányul, hogy a prostituált (akár naponta is) több közösülést (fajtalanságot) végezzen.

A két elkövetői csoport veszélyessége közötti különbségnek álláspontunk szerint a büntetési tételben is tükröződnie kell. Így a tizennyolc év alatti prostituált szolgáltatását igénybe vevő személy cselekményére irányadó büntetési tételt alacsonyabban kell meghatározni, mint amivel a törvény gyermekprostituáció szervezését, "menedzselését", kizsákmányolását fenyegeti. Így van ez pl. a tiltott szerencsejáték esetén is, ahol a szervező magasabb büntetési tétel szerint felel, mint az egyszeri vagy akár a rendszeres szerencsejátékos [vö. 1999. évi LXIX. törvény 154. §].

A tizennyolc éven aluli személy prostituációra való rábírása (lényegében) kiskorú veszélyeztetésének minősül, aminek büntetési tétele egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés [Btk. 195. § (1)-(2) bek.]. Ehhez képest viszont a fentebb kifejtettek alapján indokolatlan ugyanekkora büntetési tétel előírása azon személy cselekményére, aki egyetlen tizennyolc éven aluli prostituált szolgáltatását veszi igénybe, még akkor is, ha az illető rendszeres (bár nem egyedüli) kuncsaftnak tekinthető.

a-e) A büntetőjogi felelősség rendszerét soha sem tanácsos egy kérdést kiragadva megbolygatni. Ez még akkor sem engedhető meg, ha a petíció megfogalmazóit azon nemes szándék vezérelte, hogy a tizennyolc év alatti személyeket fokozottabban védjék a prostituáció folytatásával együtt járó veszélyektől. A tizennyolc éven aluli személyek prostituációjával (nemi cselekményeivel) kapcsolatos tényállások átalakítása nem ad hoc módon, hanem csak a nemi bűncselekményekre és a prostituációra vonatkozó büntetőjogi szabályozás teljes reformja során (de akkor is csak az alkotmányos alapelveket tiszteletben tartva) végezhető el.

Hollán Miklós
tudományos főmunkatárs